

*Mr Зоран Вуковић, асистент  
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*

*УДК: 316.752:796  
DOI: 10.46793/XXIV-9.165V*

## **ДРУШТВЕНА ВРЕДНОСТ СПОРТА\***

### ***Резиме***

*Друштвена вредност спорта исказује се кроз различите улоге које спорт има, или би требало да има, у животу одређеног појединца или у друштвеној заједници. Сходно томе, друштвене функције спорта требало би подредити племенитим циљевима ради остваривања појединачне, као и колективне добробити. Ипак, историја друштвених односа показала је да безмало све што је човек створио ради сопствене добробити може бити и предмет његове злоупотребе. У том смислу, ни спорт није изузетак. Због тога, разматрање друштвене вредности спорта подразумева настојање да се сагледа однос између позитивних и негативних страна овог изузетног друштвеног феномена.*

**Кључне речи:** *спорт, друштвене функције, добробит, злоупотреба.*

### **1. Уводне напомене**

Корени које је спорт пустио у савременом друштву су толико дубоки, разгранати и испреплитани, да је тешко навести сегмент људског живота на који спорт непосредно или посредно не утиче. Из тог разлога, питање друштвене вредности спорта суштински извире из дилеме о значају спорта, користи од спортских активности и домаћаја који спорт има на живот човека, његово уже или шире окружење, као и људску заједницу уопште.

Друштвена вредност спорта, дакле, исказује се кроз различите улоге које спорт има, или би требало да има, у животу одређеног појединца или у друштвеној заједници. Сходно томе, друштвене функције спорта требало би подредити племенитим циљевима ради остваривања појединачне, као и колективне добробити. Ипак, историја друштвених односа показала је да безмало све што је човек створио ради сопствене добробити може бити и предмет његове злоупотребе, у чему спорт није изузетак. Због тога, разматрање друштвене вредности спорта подразумева настојање да се сагледа однос између

---

\* Рад је написан у оквиру пројекта Правног факултета Универзитета у Крагујевцу „XXI век – век услуга и Услужног права“, бр. 179012 који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

позитивних и негативних страна овог изузетног друштвеног феномена. Илустративно речено, расправа о друштвеним функцијама спорта треба да узме у обзир како узвишене идеале којима спорт тежи, тако и њихову сенку, односно наличје.

## 2. Унутрашња и спољашња друштвена вредност спорта

У социологији спорта најчешће се истиче како спорт може имати унутрашњу (*intrinsic*) и спољашњу (*extrinsic*) друштвену вредност.<sup>1</sup> Унутрашња вредност спорта потиче из саме његове природе и представља непосредни, типичан циљ бављења спортом и предузимања спортских активности.<sup>2</sup> Другим речима, учесник у спорту жели да овлада одређеном спортском техником, покретом или вештином. Примера ради, једно лице жели да научи да плива. Са друге стране, спољашња вредност спорта јесте посреднији и дугорочнији циљ због чега се одређено лице излаже психофизичком напору учешћем у спортским активностима.<sup>3</sup> На пример, неко се континуирано бави пливањем како би очувао или побољшао своје здравствено стање. Може се приметити како је граница између унутрашње и спољашње вредности спорта махом вештачка, будући да се ове две димензије спортских активности тешко могу раздвојити. Из тог разлога, друштвене вредности спорта потребно је посматрати што је свеобухватније могуће.

На европском нивоу, идеали, односно циљеви којима спорт тежи, свеобухватно су формулисани Препорукама Комитета министара Савета Европе број R (92) 14 државама чланицама о ревидираном Кодексу спортске етике из 2001. године.<sup>4</sup> У овој Препоруци, у делу где се дефинише фер - плеј, формулишу се уједно и основни идеали спорта, у смислу да је спорт: „...друштвена и културна активност која, када се практикује исправно, обогађује друштво и пријатељство међу народима. Спорт се такође препознаје и као индивидуална активност, која када се исправно упражњава, пружа прилику за самоспознају, исказивање личности и испуњење; лична постигнућа, стицање вештина и приказивање способности; друштвену повезаност, уживање, добро здравље и добробит.“<sup>5</sup> Такође, истиче се како спорт

---

<sup>1</sup> Видети: Pary Martinková, I. , *Instrumentality and values in sport*, Charles University in Prague, Prague, 2013, стр. 19.

<sup>2</sup> У том смислу, видети: *исто*.

<sup>3</sup> Видети: *исто*.

<sup>4</sup> Препоруке Комитета министара Савета Европе број R (92) 14 REV државама чланицама о ревидираном Кодексу спортске етике (усвојеном 24. септембра 1992. године), од 16. маја 2001. године.

<sup>5</sup> Видети: други пасус главе „Дефинисање спорта“ Препоруке број R (92) 14 REV.

истовремено подстиче ангажованост и друштвену одговорност, а да учешће у појединим активностима може допринети увећању бриге за човекову околину.<sup>6</sup>

Може се закључити како се наведеном формулацијом обухватају како унутрашње, тако и спољашње вредности које спорт има, или би требало да има у савременом друштву. Ипак наведени идеали, односно пројектоване позитивне вредности спорта, најбоље се могу разумети кроз разматрање улоге, односно друштвених функција које модеран спорт данас има. Другим речима, функционализам почива на идеји да се друштвене појаве најадекватније могу објаснити и разумети преко функција које врше у друштву.<sup>7</sup>

### 3. Друштвене функције савременог спорта

Према владајућем социолошком схватању, спорту се приписују: социо-емоционална функција; функција социјализације; интегративна функција; политичка функција; као и функција друштвене мобилности, односно покретљивости.<sup>8</sup> Наведеним друштвеним улогама спорта могла би се у значајној мери придодати и лукративна функција, будући да је процес комерцијализације модерног спорта данас изразито наглашен. Поменуте улоге које спорт има у друштву у највећем делу служе добробити човека. Међутим, поједине друштвене функције спорта могу се злоупотребити и имати чак и негативне последице, у зависности од индивидуалних карактеристика учесника у спорту и нарочито, њиховог друштвеног окружења.

За **социо-емоционалну функцију** спорта наводи се како доприноси очувању друштвене и психолошке стабилности лица која учествују у спортским активностима.<sup>9</sup> Прецизније, може се рећи како иза наведене функције спорта стоје три основна циља: савладавање личних фрустрација, стварање и подстицање осећања заједништва и поштовање савремених друштвених ритуала.<sup>10</sup> Тако, први циљ социо-емоционалне функције спорта јесте превазилажење унутрашњег сукоба који постоји у сваком људском бићу тако што му учешће у спортским активностима омогућава да уклони или сузбије стања емотивне напетости. Из тог разлога, овај сегмент социо-емоционалне функције означава се у социологији спорта као „улога катарзе“.<sup>11</sup>

<sup>6</sup> Исто.

<sup>7</sup> Grant J., *Sport, Culture and Society: An Introduction*, Routledge, London - New York, 2006, стр. 23

<sup>8</sup> Исто.

<sup>9</sup> Видети: исто.

<sup>10</sup> Nixon, J., *The Position of Sport in the Curriculum*, Sport in the Modern World - Chances and Problems (eds. Grupe, O. - Kurz, D. - Teipel, J.), Springer, Verlag, Berlin - Heidelberg, 1973, стр. 109.

<sup>11</sup> Видети: исто. Израз „катарза“ потиче од грчке речи *kátharsis*, што значи прочишћење. Израз је по први пут употребио Аристотел објашњавајући како уметност може утицати на човека у смислу очишћења душе од страсти и успостављања душевног

Бавећи се спортом, човек или група људи ослобађају се или умањују негативне емоције, попут порива за агресијом или различитих осећања напетости и тензија. На тај начин спорт представља етички допуштено каналисање људских фрустрација.<sup>12</sup>

Изузетно важну друштвену вредност спорта представља и **функција социјализације**. Ова улога спорта нарочито је важна када у спортским активностима учествују деца, будући да бављење спортом овде има и наглашену образовну компоненту. Тако, верује се да школски спорт настоји да усмери децу у правцу жељених друштвених вредности и развоја одређених личних карактеристика, попут лидерства, узајамне сарадње, поштовања правила, самоконтроле и уважавања противника.<sup>13</sup> Функција социјализације остварује се путем два основна друштвена механизма, кроз подстицање (*reinforcement*) и угледање (*modelling*).<sup>14</sup> Механизам подстицања, односно охрабривања је стављање до знања учесницима у спорту да ће се пожељна понашања награђивати, а етички неприхватљиви поступци кажњавати.<sup>15</sup> Са друге стране, нарочито врхунски спортисти познати широј јавности, имају етичку дужност да представљају друштвени узор осталим учесницима у спорту, а нарочито деци.<sup>16</sup>

Даље, **интегративна функција** спорта почива на лаконској изреци да „спорт везује људе“. Другим речима, учешће у спортским активностима може значајно допринети хармонизацији односа између људи и/или различитих друштвених група.<sup>17</sup> Захваљујући интегративној функцији спорта, појединци се могу лакше повезати са колективом, на нивоу клуба, школе, града или државе. Па чак и на глобалном нивоу, као у случајевима врхунских спортиста.<sup>18</sup>

На интегративну улогу, надовезује се **политичка функција** спорта, која је најподложнија злоупотребама. Спорт је још од античких времена имао улогу учвршћивања и снажења култа владара, као и одговарајуће идеологије. Готово магична и опијајућа моћ спорта да управља и усмерава народне масе, од памтивека је била приметна. У том смислу, данашње време не представља изузетак. Напротив, спорт се често ставља у службу националне политике, при чему мотиви могу бити врло различити. Тако се политичка функција спорта може остваривати кроз националну сарадњу, образовање, здравство,

---

мира. Видети: Клајн, И., Шипка, М., *Велики речник страних речи и израза*, Прометеј, Нови Сад, 2008, стр. 599.

<sup>12</sup> Nixon, J., *нав. чланак*, стр. 109.

<sup>13</sup> Исто, стр. 110.

<sup>14</sup> Видети: исто.

<sup>15</sup> Исто.

<sup>16</sup> Видети: исто.

<sup>17</sup> Grant J., *нав. дело*, стр. 24.

<sup>18</sup> Видети: Nixon, J., *нав. чланак*, стр. 110.

превенцију кривичних дела и рехабилитацију починилаца, али и кроз пропаганду и милитаризам.<sup>19</sup>

Сходно томе, може се закључити како политичка димензија спортских активности представља „кровну“ функцију спорта. Не због тога што је политичка функција вредносно изнад осталих друштвених улога које спорт има, већ зато што се остале друштвене функције спорта могу претворити у њено оруђе. Другим речима, политички циљеви спорта остварују се одговарајућом употребом или манипулацијом осталим друштвеним функцијама спортских активности. На пример, у криминологији постоје ставови како спорт може позитивно утицати на сузбијање малолетничке делинквенције, будући да се спортисти социјализују кроз моделе понашања који су прихватљиви са становишта општих друштвених вредности.<sup>20</sup> У том смислу, нарочито се истиче могућа позитивна улога тренера у борилачким спортовима, попут бокса.<sup>21</sup> На овом примеру уочљиво је како се политичка функција спорта, усмерена на сузбијање и превенцију малолетничког криминалитета, ослања на функцију социјализације спорта.

Међутим, политичка функција спорта може се користити и у пропагандне сврхе, као средство манипулације грађана. Тако, према учесталости употребе спорта у сврхе пропаганде, може се разликовати спорадично и системско коришћење спорта ради поменутих политичких циљева.<sup>22</sup> У првом случају, спорт се користи у сврху пропаганде како би се скренула пажња јавности са одређених политичких и друштвених дешавања.<sup>23</sup> Са друге стране, држава системски користи спорт у циљу пропаганде када настоји да широке слојеве грађанства повеже са одређеном политичком идеологијом коју жели да наметне.<sup>24</sup> Прва ситуација када се спорт употребљава ради пропаганде релативно је честа у данашњим друштвима, нарочито у економски неразвијенијим државама где је социјални и материјални статус већине становништва незавидан. Друга врста пропагандне употребе спорта везује се за тоталитарне режиме који злоупотребом вредности спорта желе показати надмоћност својих идеја и ставова.<sup>25</sup>

---

<sup>19</sup> Видети: *исто*.

<sup>20</sup> Детаљније, видети: Nichols, G., *Sport and Crime Reduction: The Role of Sports in Tackling Youth Crime*, Routledge, London - New York, 2007, стр. 12.

<sup>21</sup> Видети: *исто*.

<sup>22</sup> Trivino, J., *The Challenges of Modern Sport to Ethics: From Doping to Cyborgs* (tr. Scales, J.), Lexington Books, Lanham, Maryland, 2013, стр. 100.

<sup>23</sup> *Исто*.

<sup>24</sup> Видети: *исто*.

<sup>25</sup> Као пример системске пропаганде кроз спорт у литератури обично се наводе Олимпијске игре одржане у Берлину 1936. године, које је организовала нацистичка власт. Детаљније, видети: Krüger, A., *Germany: The Propaganda Machine*, *The Nazi Olympics: Sport, Politics, and Appeasement in the 1930s* (eds. Krüger, A - Murray, W.), University of Illinois Press, Urbana - Chicago, 2003, стр. 20-21.

Учешће у спортским активностима и бављење спортом може имати и **функцију друштвене мобилности** у смислу хоризонталне или вертикалне покретљивости учесника у систему спорта унутар друштва. Хоризонтална друштвена мобилност подразумева кретање спортиста између различитих друштава и култура уз превазилажење језичких, верских, расних и других баријера посредством спортских активности. Са друге стране, функција вертикалне покретљивости значи промену, односно побољшање друштвеног статуса спортисте. Наиме, спорт може бити извор друштвене покретљивости тако што омогућава најталентованијим спортистима да стекну бољи друштвени положај, односно да се успињу ка врху друштвене лествице.<sup>26</sup> У том смислу, добро су познати примери познатих бразилских, аргентинских и иних фудбалера, који су се из крајњег сиромаштва и маргинализованог положаја у друштву путем спорта винули до планетарно популарних личности.<sup>27</sup>

Коначно, модерни спорт данас има изражену и **лукративну функцију** у друштву, као последицу тренда све веће комерцијализације спорта. Комерцијализација спорта одвија се у четири основна правца:

- 1) кроз развој индустрије спортских производа, добара и услуга;
- 2) путем развоја спорта за гледаоце, као основе за рекламне кампање и спонзорство;
- 3) путем истраживања тржишта, односно потреба и жеља потрошача, у циљу максималног увећања профита;
- 4) као и кроз делатност спортског клађења.<sup>28</sup>

У том смислу, спортске активности и делатности постају средиште растуће индустрије која привлачи велике токове новца, релативизујући границе између професионалног и аматерског спорта.<sup>29</sup>

---

<sup>26</sup> Видети: Nixon, J., *нав. чланак*, стр. 111.

<sup>27</sup> На пример, славни аргентински фудбалер Дијео Армандо Марадона (*Diego Armando Maradona*), одрастао је у Вилја Фјориту (Villa Fiorito), сиромашном предграђу Буенос Аиреса (*Buenos Aires*), у дому без струје и воде. Видети: Burns, J., *Maradona: The Hand of God*, Bloomsbury, London - Berlin - New York - Sydney, 2010, стр. 10.

<sup>28</sup> Dunning, E., *Sport Matters: Sociological Studies of Sport, Violence and Civilisation*, Routledge, London - New York, 1999, стр. 108.

<sup>29</sup> Као илустрација, могу се узети Сједињене Америчке Државе са највећом „спортском индустријом“ на свету, чија укупна вредност је 2017. године процењена на око 500 милијарди долара. При томе, у наведеној години, радње спортске опреме оствариле су приходе од 46,3 милијарде долара, спорт за гледаоце привукао је 42,98 милијарди долара, рекламе везане за спортске програме 34,9 милијарди долара, приходи од професионалних спортова износили су 32,76 милијарди долара, приходи од услуга које се пружају у фитнес центрима и салама за вежбање били су 25,8 милијарди долара, видео игре са спортском тематиком 22,4 милијарде долара, а *fantasy sport* донео је приход од је 3,26 милијарде долара. Наведено према: Burton, R., *The US Sport Industry, Sport Business in Leading Economies* (eds. Zhang, J. - Huang, R. - Nauright, J.), Emerald Publishing, Bingley, 2018, стр. 383-384.

Потребно је нагласити и да у теорији постоје схватања како је појам „спортске индустрије“ вештачки створен, односно да је комерцијална вредност спорта заправо последица прилагођавања капиталистичких економија појму модерног спорта.<sup>30</sup> Тако, истиче се како производња и потрошња добара и услуга везаних за спорт припада другим гранама индустрије, попут текстилне индустрије, туризма, биомедицине, грађевинарства или области образовања.<sup>31</sup> Истинитост оваквих закључака тешко се може оспорити будући да је модерни спорт успео продрети у готово све домене друштвеног живота.

#### **4. Закључак**

Спорт је друштвена појава која је толико срасла са животом савременог човека да би се могло рећи како свака особа има сопствени поглед на спорт. Реч је о крајње свеобухватном друштвеном феномену који се може посматрати из готово бескрајног низа различитих аспеката... Правних, економских, социолошких, антрополошких, психолошких, па и философских. Спорт има своју индивидуалистичку димензију, али и наглашен колективни значај. Тако, спорт је стремљење ка личном напретку, психофизичком развоју личности, очувању и унапређењу сопственог здравља, а тиме и добробити друштва. Истовремено, спорт је и привредна делатност, језгро које каналише масивне токове новца. Нажалост, неретко и средство манипулације и злоупотребе деце и одраслих лица.

Суштински, идеја спорта користи се у најразличитије сврхе, попут оруђа које се обликује у зависности од своје намене. У том смислу, некада ће циљ спорта бити очување или побољшање здравља човека, док ће у другим ситуацијама спортске активности представљати основ за стицање материјалног богатства неслућених размера. Оваква хетерогеност употребе спорта у великој мери отежава, али и наглашава (условљава) потребу правног уређења наведене области. Формирање заокруженог и целовитог система правних правила којима би се уредили друштвени односи у спорту и поводом спорта треба у што је могуће већој мери да обезбеди остваривање позитивних вредности и сузбијање негативних страна овог изузетног друштвеног феномена. При томе, посебно се мора имати у виду обавеза друштва да заштити најрањивије учеснике у обављању спортских активности, попут деце или жена.

---

<sup>30</sup> Детаљније видети: Andrews, D., *Sport in the Late Capitalist Moment, The Commercialisation of Sport* (ed. Slack, T.), Routledge, New York, 2004, стр. 3.

<sup>31</sup> Исто.

*Zoran Vuković, LL.M, Assistant  
Faculty of Law, University of Kragujevac*

## **SOCIAL VALUE OF SPORT**

### ***Summary***

*The social value of sport is expressed through the various roles that sport has, or should be, in the life of a particular individual or community. Accordingly, the social functions of sport should be subordinated to noble goals in order to achieve individual as well as collective benefits. Nevertheless, the history of social relations has shown that almost everything that a man has created for his own well-being can be the object of his abuse. In this sense, sport is no exception. Therefore, the consideration of the social value of sports implies an attempt to see the relationship between the positive and negative sides of this exceptional social phenomenon.*

***Key words:*** *sport, social functions, welfare, abuse.*